

Moji milí a drazí!

Chtěl jsem pro vás a pro Vaše děti načrtnout několika listy, jak jsem prožíval první světovou válku. Vždyť jsme o tom doma nikdy nemluvili, aspoň ne systematicky. A přece bych tak rád, abyste si mohli být jisti, že Váš otec se nedopustil ničeho špatného za celou tu dlouhou dobu. Proto jsem se tedy do toho pustil. Ale, o běda, rozrostlo se mi to pod rukama a vznikla z toho taková dlouhá tasmnice - nenitím Vás proto, abyste to četli aspoň ne soustavně. Snad si sem tam kousek přečtete a až děti dospějí, snad si také někdy něco přečtou. Jenom jednu poznámku: měl jsem dosti trpělivosti, abych to napsal, ale to již bych neměl tu trpělivost, abych po sobě oravoval. A je tam hodně překlepů, záměn /Y, A/ a jiných nedostatků. Doufám, že mne omluvíte a že i přes ty chyby si domyslíte, oč vlastně jde. A ještě zdůrazňuji, mně šlo jen o vyličení mého života, ne o nějaký román. Že jsem zabočil leckdy, abych pro lepší porozumnění vyličil okolnosti a poměry, za jakých jsem žil, to ani jinak nešlo. A tak, kdo má dosti odvahy, ať čte, kdo nemá, ať počká.

V Praze, dne 21. listopadu 1962.

Wapida 1962

První světová válka 1914-1920.

I.

1914.

Měl bych vlastně začít od toho, jak byl spáchán atentát na následníka trůnu Františka Ferdinanda - to je však dostatečně známé. My jsme se o tom dověděli v Pňovicích hned týž den večer, mluvil jsem o tom s mým tehdejším řídícím Dvořákem. Uvažovali jsme, co to může pro náš národ a pro nás jednotlivce znamenat - ale ani ve snách nám nenapadlo, jaké následky tanto čin měl. Víím sice, že i bez atentátu by bylo došlo v dohledné době k válce, ale tehdy jsem to nevěděl. Když jsem však sledoval to štvání v novinách, ten hon na všechno slovanské a v první řadě na všechno srbské, tak jsem již začínal se obávat, co všechno nás čeká.

Prázdniny začínaly tehdy v polovici července. Tak jsem ještě pár dní se zdržel v Pňovicích a po 20. tém červenci jsme se s mámou odebrali na prázdniny do hor. Napřed jsme byli pár dní v Luké a potom šli do Klužína. A to již se na všech stranách blýskalo. Dvacátéhošestého byla vyhlášena částečná mobilisace, ale to ještě každý počítal s mírným urovnáním. Avšak v noci na 1. srpna nás probudili bubnováním a ohlášením všeobecné mobilisace s tím, že každý vojenskou službou povinný se musí do 24 hodin dostavit ke svému pluku - u mně to znamenalo pluk č. 93 v Šumperku. Nebyla to zrovna příjemná noc - já jsem sice byl vždy až upřílišněný optimista a nedělal si z ničeho těžkou hlavu, ale s ostatními to bylo horší. Jaký také div! Rodičům před třemi roky zemřel Frantík, nejstarší syn a teď já jsem šel na jatky. Máma to také neměla nijak lehké, to už jsme věděli, že v ledu čekáme rodinu .... Na druhý den dopoledne rodiče šli na pole, byly žně v plném proudu, a já si doma chystal kufřík. Snažil jsem se sice mámu utěšovat, ale moc se mi to nedařilo. K polednám potom vyjel vůz se všemi "hrdiny" do Konice na nádraží. To byl snad nejhorší, okamžik. Co to bylo pláče a nářku! A není divu. Odcházelí tátové, ženy plakaly, děti nařikaly. Byl jsem opravdu rád, když jsme se z Klužína utrhlí. A jakmile jsme dojeli do Konice a sedli do vlaku, hned byla jiná nálada. A pak - na každém nádraží přibývaly nové a nové proudy "naššených obránců a mstitelů". Vzpomínám na to, jak v Chornicích přisedli mládenci z českých osad z Malé Hané. Jeden vytáh kapesník a povídá: "Vzal jsem si samé bílé, až přijdem na frontu, uvážu jej na bajonet a budu mávat a volat kamarádi, já jsem Čech." Povídá mu druhý: "To je příliš málo, ten kapesník - to ani nebude vidět. To já jsem se jinak na to nachystal." A vytáhl z kapsy čtyři kapesníky sešité dohromady. To již byla ovšem skoro plachta. Pak to mělo, Rakousko vyhrát, když se jelo do boje s takovými úmysly. Dojeli jsme do Šumperka. Tam byl shon a nepořádek, nikdo nic nevěděl. Ptali jsme se, kde budeme nocovat - nic pro vás nemáme namstáno. Tak se jednoduše všichni na noc ztratili a jeli domů. I klužíňští tak učinili, ale já jsem nimi nejel - měl jsem toho rozloučení už dost. Tak jsem tedy jel se dvěma známými do Pňovic a potom ráno zase do Šumperka. Na druhý den tentýž zmatek.

Ale to jsem již nejel na noc do Pňovice, ale do blízké vesnice Kelšova, kde měl bratr kamaráda učitele Ošťáda statek. Třetí den konečně jsme byli zapsáni. A tu jsem zjistil jednu zajímavou věc. V lednu 1914 jsem dostal takový lístek od pluku, tam bylo napsáno mezinárodním Ersatz baon kádr - a měl jsem s tím jít na vojenský referát při okření hejtmanství. Tam jsem se ptal, co to znamená. Řekl mi, že prý v případě války nepůjdu do pole, ale zůstanu u kádru. Proti tomu jsem nic neměl. Ale teď v Šumperku jsem se přesvědčil, že to bylo trochu jinak. Všichni s tímto označením tvořili totiž první pochodový prapor, který měl jít do pole pár dní za bojovým praporem. Tak vidá, už v lednu se pánové chystali na vojnu a to ještě Franz Ferdinand honil v konopišti staré babky, které si nesly z lesa trochu chrastí. Nu tak jsem zůstal u "maršky". Spali jsme na slámě, chodili na evičení a večer na taroky. Tak bych to byl vydržel dosti dlouho. Jenomže všechno má svůj konec a tu byl ten konec tuze blízký. V neděli 9. srpna jsem měl mít službu u rafinerky - to nám říkal náš velitel, byhom se nepřevlíkali a ne-umývali, že z té služby přijdem jako čuňata. Protože nástup do služby je vždycky ve 12.00, pozáržel jsem se při tarokách dosti dlouho, takže ráno jsem klidně spal, když nás všechny najednou vybureoval hlas trubky zvoucí na shromáždění - říkalo se tomu Vergatterung. Tak jsme si ani oči pořádně neprotřeli a stáli v řadě v polospánku. Velitelé rot oznámili, že odjíždí na frontu druhý polní prapor, že mu však chybí asi 40 lidí, tak, kdo prý se hlásí dobrovolně .. Toť se ví, každému jakoby nohy zarostly do země, nikdo se ani nehnul. "Nu dobrá, tedy každý sedmý". Začne odpočívávat a zrovna ten sedmý jsem byl já. Nedalo se nic dělat. Sebrali nás čtyřicet, dali nám výzbroj polní a marš do kasáren k polnímu praporu. Tam společná přísaha a na nádraží a směr Ostrava, odjezd. Nebylo mně zrovna nejlíp, u maršky byly všichni známí kantoři a já tu najednou mezi cizími a to většinou skopčáky, jak jsme přezdívali Němcům.

Teď bych se měl ještě trochu vrátiti k pobytu v Šumperku. U maršky bylo dobře. Náš velitel byl z Litvle, byl to žid, ale velice slušný člověk. Vojnu nemiloval a nám hleděl také vojnu usnadnit. Rád si dělal "šoufky" z bezhlavého vyššího velitelství, které tropilo nesmysl. Tnekrát došla zpráva, že prý Francouzi posílají na autech do Ruska přes Německo a Ražousko zlato - proto jsme zastavovali každé auto a kontrolovali, nevaze-li francouzské zlato. Blízko Šumperka je papírna v Olšanech, patřila francouzské společnosti a dva Francouzi ji vedli. Tenkrát ještě nebyla vypovězena válka Francii a Anglii, měly tedy úřady jen hlídat, aby jim tito Francouzi neutekli. Jednou byl v kasárnách náramný alarm. Přijela nákladní auta, askákali jsme do nich a jeli šílenou rychlostí - ovšem na tehdejší poměry. Prý u Olšan přistálo francouzské letadlo. Hleděli jsme je s nasazenými bajonety letadlo nikde. Nakonec se vyjasnilo, že tam kluci pouštěli draka. Tak jsme zas odjeli, jenom, po nás zůstal zákaz pouštění draků. Jo, a ti Francouzi přece jenom ujeli.

Cesta vlakem na frontu byla náramně nepříjemná. Bylo nás namačkáno 40 v jednom vagoně, nebylo si kde sednout, těch pár míst u vchodu bylo stále obsazeno. A také společnost nebyla moc příjemná. Byli to většinou skopčáci, kteří projevovali velé rakouské vlastenectví. Nám pár Čechům chtěli jaksi z milosrdenství projevít sympatie tak, že říkali, že teď nejsme žádní Němci ani Češi, teď jsme všichni jen Rakušané. Toť se ví, v nás to nepodnítilo nijakou lásku ani k nim ani k Rakousku.

Vystoupili jsme na stanici Dembiec, takové typické špinavé židovské haličské hnízdo. A odtud jsme nastoupili cestu pěšky. O cestě se příliš nebudu šířit, bylo to den ze dne stejné. Po prvních dvou dnech měl jsem plné nohy puchýřů a chodil jsem jak po jehlách. Třetí den puchýře popraskaly a šle. se ještě hůř. Teprve asi na pátý den všechno pominulo, kůže na chodidlech ztvrdla a chodilo se mi docela dobře, takže jsem každou tu denní dávku asi 25 - 30 km absolvoval bez jakéhokoliv zdržení, ačkoliv mnoho druhých leželo po příkopách a očekávalo, že je nějaké vozy od trénu naloží. Ani dosti velká váha torny mi nevadila. Sice těch 300 kusů patron, chléb, rezervní porce kávy, tabáku a masa i s rezervním prádlem hodně vážilo, ale co se dalo dělat. Sice byli mnozí, kteří leccos odhodili a konzervy snědli, ale každý druhý nebo třetí den byla prohlídka a neměl bych opravdu z toho žádnou radost, kdybych měl být uvázan na dvě hodiny v plné výzbroji, jak se to takovým provinilecům stávalo. Nejvíce jsem trpěl žízní. Byla horka - počátek srpna - na cestách /ani se jim nedalo říkat silnice/ bylo spousta prachu a písku a to vše působilo neuhasitelnou žízeň. Když se objevila vpředu vesnice, šla napřed skupina vojáků upozornit obyvatelstvo, aby nachystali vodu. A tož cesta byla lemována putnami, vanami a škopky dobré ledové vody, studny tam byly hodně hluboké a voda opravdu výborná. A tak jsem se napil vždy aspoň pětkrát v každé vesnici. A to bylo samozřejmě ještě horší - neboť, čím víc piješ, tím víc se potíš a tím větší žízeň máš stále. To jsem si sice uvědomoval, ale co bylo platno - pil jsem stále a druzí také. Hned v Dembici se ke mně hlásil hostinský z Luké Alois Vlček, ke kterému jsem v Luké chodil do stravy. Byl u šesté kumpačky /já jsem byl u páté/ a čekal, že bude přidělen k zásobování a slíbil mi, že mně leccos dodá. A také slovo dožržel. Leckdy mne v noci našel a strčil mi do torny řízek nebo kus pečeného masa - za což jsem mu byl náramně vděčen. Spávali jsme venku, někde pod stromem nebo jsme se někdy zahrabali do stohu slámy nebo vylezli na půdu, ačkoliv to bylo zakázáno - mělo se spát jen feldmässig, to jest pod šírou oblohou. A tak jsme maširovali skoro dva týdny. Šli jsme směrem k Sandoměři, která byla na hranicích rakousko-ruských. V poslední den před přechodem hranic bylo úplné zatmění slunce. Nevěděli jsme o tom, šel jsem s jedním vojákem také Čechem jako spojka. Šli jsme pomalu, trhali a jedli hrušky a sem tam trochu mléka - to na vojně jde dobře k sobě. Najednou jsme si povšimli, jak to v přírodě nějak divně vypadá, začalo se smrákat, ačkoliv bylo jasno, bylo vidět i větší hvězdy, kohouti poplašeně kokrhali, psi zalézali do bud,

zkrátka, všechny typické znaky, jak jsou popisovány v příručkách. Tak jsem to svému apolečníkovi vysvětlil, pověděl mu, jak zatmění vzniká, sedli jsme si pod strom a koukali se na slunce. Za chvíli dojel k nám nějaký důstojník hodnost si již nepamatují a začal nám vysvětlovat, že to není nějaké znamení od boha, že to neznamená nějakou smutnou událost - tož jsem ho přerušil, povídal jsem mu, že jsem učitel a že jsem o takových úkazech již dávno učil ve škole. Omluvil se mi zdvořile, že to na mně nepoznal a jel dále uvědomovat ostatní. Je pravda, že hlavně Poláci, kteří měli toho vzdělání nejvíc, se zatmění nejvíce báli.

V neděli 23. srpna jsme vyšli dřív než jindy a také bylo slyšet nějaké podezřelé dunění, později pak bylo vidět obláčky na obloze - to jsme ani nevěděli, že jsou to exploze šrapnělů. Po poledni jsme dorazili za takové návrší a to jsme již zřetelně rozeznávali kanonádu. A aby to bylo slavnostnější, zatáhlo se a přišla bouřka a to hodně divoká s lijákem a kroupami. Přehodili jsme na sebe stanové plátno, ale málo to pomáhalo. Hrom bil, děla řevala ani někdy naše nezvyklé ucho nepoznalo, je to hrom či je to keann-kanonáda. Po bouřce opět horké slunce, které nás brzy osušilo, páni oficiři nám povíдали, abychom se nebáli, že jsme až třetí reserva, že se nám nic nemůže stát. později jsme poznali, že tak slabomyslně se vždy mluvilo, když se šlo do toho. Pak jsme vylezli na kopec, kde jsme byli viditelní se všech stran. Také brzy si Rusové na nás zaměřili - první rány šly sice hodně do zadu, ale ten první dojem z letícího a jakoby nařikajícího šrapnelu byl hrozný. Tisknul jsem se k zemi, ačkoliv jsem si říkal, že šrapnel letí se shora, že to nemůže se sebe více mačkat do mechu, ale nic naplat, takový prstý živočišný strach o život, jaký jsem snad již nikdy nepocítil. Myslím, že ještě dlouho tam zůstaly otištěny moje nábojnice, jak jsem se s nimi tlačil do země... Pak jsem se zvedl a šli jsme kupředu. Byli jsme na svahu, pod kterým byla vesnice Gascieradow. Pak se zas terén mírně zvedal a výš byl zakryt velkými lesy. A tam blízko lesa měli Rusové okopy a my jsme je měli tam odtud vyhnat. Ubohé Rakousko! Jak nás vypravili do pole. Vždyť já jsem neměl ani lopátku /špátnu/, která byla tak důležitá. Místo toho jsem měl kochmašinu - takovou velkou plechovou krabici, ve které se mohlo prý vařit. Toto monstrum jsem po prvním dnu na frontě zahodil a opatřil si ruskou lopatku - byla větší a pevnější než rakouská. - Tak jsme šli v rozvinuté linii s kopce dolů - místy lesem. Sešli jsme do údolí a najdnu před námi rybník. Tlačili jsme se do leva i do prava, abychom jej obešli. Ale to jsme si dali. Přiběhl na nás jakýsi blázen v oficiřském munduru, že to neexistuje, všichni přímo vpřed. Co dělat. Šli jsme tedy bahnitým rybníkem, voda dosahovala víc než do půl těla a když jsme rybník přešli, mohl z nás každý hrát hastrmana bez převlékání. A to jsme nebyli nijak Rusy znepokojováni, poněvadž o nás ani nevěděli - ale muselo to být "feldmässig". Pak jsme zabočili do lesa a tam jsme už viděli, co je to válka. Mezi stromy nahoře bylo padlých našich. Někteří v posici, a jaké stříleli, bylo patrné, že smrt byla okamžitá, že se ani nepo-

nnuli, to byla obyčejně rána v čele nebo v týlu. Ostatní byli ve všech možných pozicích, většinou však úplně bílí, vykrvácení. Tento pohled nás zajisté málo nadchl, ačkoliv jeden slabomyslný oficír nás přesvědčoval, že musíme pomstít tyto padlé kamarády. Do toho jsme neměli moc chuti. Když jsme se pak vyrojili z lesa v rojnicích a zalehli, najdou taková příjemná věc: před linií tak asi na dva metry kuličky z kulometu vysekávala zrovna příkopku do písku, který tam všude tvořil povrch půdy. To jsme stahovali nazpět bajonety a sami také popolézali dozadu, jen aby některá ta kulička nás nešvihla. Ještě štěstí, že Rusové byli s kulomaty na stromech v lese a stříleli pod větším úhlem, než kdyby byli na zemi. A pak povel a po jednotlivě kupředu. Tak jsme se probírali kus dál, já jsem snad zapomněl, že mám pušku a že mám střílet, a jen to vím, že jsem si ani jednou nebouchl. Nakonec měl být útok na bajonet. Také byl, ale než jsme doběhli udýchání a plní strachu k ruským okopům, ti se již zatím stáhli spojovacím zákopem do lesa a my jsme si mohli oddechnout. Zatím byl již večer, už se přestalo střílet a plukovní trubači troubili signály na shromáždění /Vergatterung/. Kolikrát jsem již o tom uvažoval, jaká to byla pitomost. Vždyť Rusové si mohli klidně podle signálů zjistit, kolik pluků je tam shromážděno a také, které to jsou pluky. Tak jsme se shromáždili - celá divise - na kopci. A zas se zamračilo a zas bouře s lijákem. Napřed jsem si myslel, že do nás musí blesk udeřit, poněvadž nás tam stály spousty lidí a všichni se vztyčenými bajonety - pak jsem si uvědomil, že my vlastně těmi bajonety odsáváme elektřinu že se tedy nemáme čeho bát. Promokli jsme dokonale a tráslí se zimou. K tomu ještě naše kumpačka a speciálně na še četa dostala úkol vystavit polní stráž a po celou noc stát na stráži. Zuby nám drkotaly, opakoval jsem si lékařova slova /ovšem ještě z civila/, že jsme náchylný k zápalu plie a že při mé tělesné konstituci by mohl být pro mne smrtelný... Přijela kuchyně, celý den jsme nejedli a teď v noci nám přivezli polévku úplně zkysanou, která se k jídlu vůbec nehodila. Tož jsme ji vylili a drkotali zuby dál, až vyšlo slonečko. Ráno seřadit a marš do Uzsenáova, bylo to skoro 50 km. Slunce páliło, my šli jako mátohy, přišlo nás na místo asi polovice, ostatní se trousili pomalu za námi. Rozmístili nás po stodolách a bylo nám řečeno, že příští den máme odpočinek, což jsme vzali s potěšením na vědomí - to jsme ještě neznali cenu slibů na vojně. Ještě za tmě /a v srpnu se šerí hodně brzy/ nás vzbudili a bylo nám řečeno: Měl být odpočinek, zatím však došla zpráva, že Rusové se dostali doboje s našimi částmi. Tak my jim vpadneme do zad a rozhodněme boj ve prospěch našich zbraní. A to může být konec celé války - Tak nám to ti vojenští páni malovali. A tak jsme vyrazili a za chladného jitra se nám dosti dobře šlo. Šli jsme dlouho a dlouho. Šli jsme polem, šli jsme lesem. Napřed bez jakéhokoliv krytí, teprve později na to přišli, že jsme nechráněni a byly vyslány tři hlídky /Gefechtpatrolly/. Jedna do předu a dvě do stran. Já jsem byl poslán ještě se dvěma kamarády jako levé "Flankendeckung", to jest ochrana

z levé strany. Pěkně se nám šlo. Přišli jsme do vesnice, nijak nás neznepokojovalo, že byla liduprázdná, já jsem šel prostředkem vesnice cestou a druzí dva přelézali ze zahrady do zahrady a trhali švestky a co kde bylo. Tak se stalo, že já jsme vylezl z vesnice první. Východu a ztrnu. Asi na 150 kroků ode mně starý mlýn a před ním skupina Rusů. To by člověk neřekl, kolik myšlenek proběhne člověkovu hlavou v pár okamžicích. První myšlenka byla - sláva, dám se zajat a budu mít po vojně. Druhá - aco budou dělat ti druzí, dva. To jsem ovšem rozjímal vleže, neboť jsme sebou okamžitě praštili k zemi a strčil nos do trávy. Opatrně jsem se obrátil a slabým zapísknutím jsem upozornil své kamarády na nebezpečí. Připlazili se opatrně ke mně. Řekl jsem jim, co jsem viděl a byl jsem příjemně překvapen, když oba spontánně vyřkli - tož to se jim vzdáme. Dobrá, tak jsme se opatrně vztyčili a co jsme viděli? Skupina asi 20 Rusů se dívá na nás, ruce mají vztyčeny, že se jako vzdávají. Pěkná historie. Šli jsme tedy opatrně k nim a brzy jsme poznali, na čem jsme. Byli to Poláci z Ruského Polska a nechtěli bojovat za nenáviděné utlačovatele. Nedalo se nic dělat. "Vzali jsme je tedy do zajetí" a šli jsme s nimi na silnici, kde náš pluk maširoval dál. A zas myšlenky. Možná se nám podaří jet s transportem zajatců do zázemí, může to trvat 2 - 3 týdny a zatím bude po vojně. Takové představy jsme tehdy měli o možnostech trvání vojny. A zatím, když tak na to myslím, podle práva měli nás všechny tři odstřelit. Vždyť my jsme si docela klidně odešli z té své patroly, nikomu jsme nic nehlásili a pluk šel klidně dál, aniž by měl boční hlídku. Ale tehdy to nikomu ani nenapadlo. Tak tedy si vedeme ty své zajatce, když najednou potkáme podpukovníka Rosika. Zastavil koně a ptá se nám, co to jako máme. Tak jsem mu hrdě oznámil, že jsme zajali Rusy a že je vedeme na komando. Mírně se usmál a ptal se, zda se bránili. Nu, co dělat, musel jsem - ač nerad - doznat, že ne. Podpukovník se k nim obrátil - mluvil s nimi polsky - a řekl jim, aby jen šli dozadu a tam se na velitelství prostě ohlásili. A vy - obrátil se k nám - nastupte zase k pluku. Tož tak, dvě naděje a obě zklamaly. Tak jsme šli zase k naší rotě. Ta zatím měla odpočinak či jak se na vojně říkalo "rast". Ostatní části pluku zůstaly vzadu. Leželi jsme v trávě u nějakého kříže na mírném návrší, viděl jsem vesnici, kde jsme "hrdinsky" zajali tolik nepřátel - ta byla vzadu a teď kousek od silnice byla druhá vesnice. Bylo teplo, žízeň byla, tož jeden poručík sebral od každé čtyři dva lidi s nádobami na vodu /trinkeimer/ a šli do vsi. My si klidně ležíme a najednou z vesnice zaznělo několik ran. Všichni hned vzhůru a vidíme jak naši odhodili nádoby i s vodou a utíkají k nám. A v tom se rozlehla střelba, hustá a živá /podle vojenského názvu/. Okamžitě jsme se rozprchli a zalehli za meze. Ani nebylo možno hlavu zvednout. Tlačili jsme se všichni hodně upřímně k zemi, ale přes to jsem měl jídelní misku ppostřelenou na dvou místech. Pak jsme se zvolna posunovali k vesnici a hleděli se dostat do zahrad, abychom byli aspoň trochu kryti za stromy a stodolami. Pak se rozpoutala divoká přestřelka, při níž jsme měli značné ztráty. Byl jsem hodně v předu, z čehož jsem samozřejmě neměl žádnou radost. Tož, jakmile jsem měl možnost, učinil jsem obrát vzaď a s celou výzbrojí jsem přeskočil

víc než metrový plotek rovnýna nohama. Od té doby se mně už nikdy podobný přeskok nepodařil. Ostatně, kdyby se tak měřily výkona na frantě-běh, skok-mžná, že by to byly pro svoji dobu rekordy. -Zatím ostatní části pluku a 54. pluk z Olomouce široko obchvacely vesnici, takže Rusové couvli, pokud nebyli zalezlí po stodolách. To jsme sám viděl: šel nějaký hejtmán od 54. pluku po cestičce vedle stodoly, najednou ze stodoly rána a hejtmán padá mrtev. Stodola byla zapálena a dán rozkaz prohlížet stodoly. A zas v nejbližší stodole, sotva vešek voják do ní, ozvala se rána a voják padá mrtev. Samozřejmě poklesla chuť prohlížet stodoly, tak se zapalovaly. Já vím, je to surovost, ale vlastní kejhák je každému přec jen nejmilejší. Častokrát jsem o tom přemýšlel, co bych já dělal na místě Rusů, kdybych tak byl obklopen. A vždycky jsem si pozitivě přiznal, že bych se neodvážil střílet, že bych se prostě vzdal. Není v tom snad jen zabbělost, ale nechut bojovat pro staré trouchnivější Rakousko a pro jeho proradného císaře. Už tenkrát jsme dávno nebyl věřícím, ale i kdybych byl, jistě bych nebyl pokládal pro sebe za závaznou přísahu, kde jsem sliboval neochvějně bojovat za císaře a krále na zemi, na vodě i ve vzduchu a čert ví kde ještě jinde. Ale byli také takoví lidé mezi Čechy, kteří tuto povinnost cítili a to hlavně z náboženských důvodů, poněvadž porušení přísahy se trestá na tomto i na onom světě. Ovšem se zapomínalo na to, že vynucená přísaha neplatí a že každý rozumný člověk raději zvedne ruku k přísaze a myslí si své než aby sice statečně přísahu odepřel a potom byl odstřelen. -Tož to byla jen taková odbočka. Pak jsme s epem šinovali dál k další vesnici na hlavní silnici, jmenovala se Wielkolasz. Tam se Rusové opevnili na návrší a teprve bočním obchvatem byli donuceni couvnout.

To už bylo k večeru a brzy nato jsme ulehli. Bylo to v jeteli a tmy byly, že by se dala krájet. Usnul jsem hned. Probuzení bylo trochu divné. Probudil jsem se totiž tím, že mi kdosi skočil na břicho. Není to zrovna příjemný způsob probouzení. Vyskočil jsem, jak se říká, rovnýmano hama. Kolem strašný zmatek. Všichni pobíhali jako zmámení sem tam. Bylo slyšet nějaký koňský dupot a německé výkřiky: Kosaken! Kosaken! Nu, to by nebylo zrovna veselé dát se napíchnout na to kozácké kopí. Tak jsem v prvním okamžiku také udělal pár skoků - ale pak jsem si v té motanicí přec jen uvědomil, že nemám kam běžet a že nejlepší bude praštit sebou na zem a čekat. Tak jsem to tak udělal. Zmatek trval ještě hodnou chvíli a pak se vše utišilo a vysvětlilo. Přijela kuchyně, přivezla nám kávu. Kuchaři pustili koně se svázanýma nohama do jetele na pastvu. Jeden z koní se dobelhal až k nějakému spícímu maníkovi, zafuněl nad ním, kluk se probudil, uviděl nad sebou siluetu koně, zařval: Kozáci! Kozáci! Kůň se polekal, začal poskakovat a zmatek propukl. Celý rakouský regiment běhal poplašeně z místa na místo hodnou chvíli. Co by se tak asi bylo stalo, kdyby byli na nás napadli skuteční kozáci. Škoda na to jen myslet!

Po této příhodě nás už nenechali spát. Půjdem prý na nocleh do jakéhosi dvora, či jak se v Polsku říkalo do "ekonomie". Tož jsme šli. Byla noc, byla tma a my ohodili přes meze po polích a po skalínách a po sluji jak ve svatební

košilích." Čas od času páni oficiíři prohlíželi mapu. To vždycky zavolali pár maníků, ti roztáhli pláště a pod jich ochranou se rozsvítily baterky a oficiíři se domlouvali, kde vlastně jsme a kam vlastně máme jít. To již vždycky každý věděl, že se budeme vláčet bez cíle celou noc. A také opravdu: až se rozednilo, viděli jsme statek pod sebou v dolině. Celou noc jsme chodili kolem dokola. - Došli jsme do dvora, pár chvil oddechu a pak čištění pušek a vůbec výzbroje. Bylo toho také potřebí. Pušky plné písku, závěr ani nebylo možno otevřít. A tak jsme čistili. Bylo oznámeno, že po čištění bude prohlídka pušek t. zv. kvérvisita a pak až do večera oddech. Ta první část se splnila, ta druhá ne. Když byly pušky prohlédnuty, přišel povel "Seřadit" a pryč. To jsme pochodovali takovým údolím, na všechny strany vysílány patroly, nahoře po kopcích se ukazovaly jízdni hlídky, zkrátka, vypadalo to náramně podezřele. Ještě že někteří důstojníci - záložní a nižších šarží - nám sem tam něco pověděli. Tož prý jsme zalezli někam hodně daleko a teď musíme spěchat, aby nás Rusové nezaskočili a neodřezali od ostatních částí. Tak jsme tedy spěchali a povídal si o té chytrosti. Jdeme Rusy napadnout zezadu a pak musíme spěchat, aby nás oni nezaskočili. To by si kluci vymysleli jistě lepší hru než s námi hráli naši páni oficiíři a to ještě k tomu hodně krvavou.

K večeru jsme konečně prý už vyvázli z těch kleští a mohli jsme se utábořit poprvé pod stany na udupaném poli. Tuze pěkné bylo, jak jsme stavěli stany - žádný z nás to neuměl a bylo nám jen řečeno - postavit stany. Také to podle toho vypadalo. Stálo to, třebaš hodně na křivo, ale na stan to podobné nebylo. Hlavní však bylo, že jsme si mohli lehnout a odpočinout. Dokonce jsme dostali i pivo. Mám pivo rád, ale tehdy jsem je nepil. Donesli je v plátěných nádobách na vodu a rozdělilo se do plechových misek na jídlo. Pivo z plechových nádob mi nikdy nechutnalo a teď ještě z nevymytých kotlíků ...

Ve čtvrtek jsme ráno vyšli poměrně odpočnutí a šli jsme napřed ve sražené formaci, později v rozvinuté linii. Tak jsme došli do lesa a měli jsme v liniích přejít do druhého lesa, vzdáleného asi 1 km. Sotva jsme vyšli z lesa v rojích, ozvala se ruská artilerie a mířila si to náramně přesně do poslední linie. Stříleli Rusáci buď salvami nebo očeredí t. j. postupně dělo za dělem. A granáty dobře umísťovali vždy do zadní linie. Toť se ví, každý se snažil, aby se oddopadu střeldistancoval co nejvíce. Já jsem tehdy i s puškou a celou výzbrojí upaloval tak, že jsem možná překonal i rekord Nurmiho - a ten pane uměl utíkat. Ještě dnes si vzpomínám na jednu maličkost. Když jsem byl v r. 1912 na vojenském evičení v Praze, proháněl nás někdy lajtnant Reiman poklusem po evičáku. Tuze se mi to nelíbilo, tak jsem mu řekl, že jsem měl zápal plic /zapomněl jsem mu říct, že to bylo v 1. roce mého věku/, že jsem teď náchylný k recidivě, která by pro mne při mé korpulenci byla smrtelná a žádal jsem o osvobození od toho laufšritu. Reiman /a to je typické/ mně povídá: "Dobrá. Když bude povel Laufšrit! vystupte. Ale to vám říkám, je náramně pravděpodobné, že budete brzy ten laufšrit potřebovat a že vás to bude náramně mrzet, že jste se v něm nepocvičil". Poděkoval jsem mu a řekl, že když budu laufšrit potře-

vat, že je jistě dovedu. A na to jsem si teď vzpomněl a až jsem dělal, co jsem mohl, vždy a stáhně mně jen v hlavě se ozývalo; "Kdyby mě tak Reiman viděl". A to jsem si stále přežvykoval až do lesa, kde jsme sklesli k zemi úplně vyčerpání, s jazyky vyplazenými. V ústech sucho, žízeň nesnesitelná. Někteří dokonce tak trpěli žízní, že vylezli ven ke studni, která byla ostřelována. Nepomohl křik a zákazy šarží, až teprve jeden mrtvý a pár raněných - výsledek jedné trefy ruské - to zarazily. Já jsem se s ostatními pásl na borůvkách. Bylo jich tam až černo, a my byli za chvíli také černí. Najednou rozruch - jeden skopčák se vylel v bolestech. Šel jsem se na něj také podívat. Svíjel se v belestech, panenka hrůzně roztažená. Zřejmý případ, nestačily mu borůvky, pustil se do plodů rulíku zlomeocného /Atropa belladonna/ Za chvíli skončil. V lese jsme leželi až do setmění, pak nás vyvedli na pole nad vesnicí - bylo to takové mírné návrší, tam nás rozdělili po ále kumpaček /rot/ a ke každé rotě měl její velitel /u nás to byl hejtman Fiedler/ proslov. Řekli nám, že jsme se dostali příliš do předu, se všech stran prý jsme obklopeni Rusy, ztratili jsme spojení s ostatní armádou a tak se prý zakopeme a v zákopech se budem bránit ... Zákopy jsme kopat neuměli, také nám nikdo nepověděl, jak se to dělá a tak jsme to udělali co nejhůř a co nejloupěji. Prostě příkopu, ne lomenou, a jak má býti, aby byla ochrana před bočním ohněm. Já jsem pracoval s nějakým zedníkem Adamem, pocházel ze Břeska. Šlo nám to dosti dobře, vyházeli jsme si svůj úsek hodně hluboko. Když jsme si mysleli, že jsme hotovi, přišel jeden známý od sapérů a poradil mi, abychom prý si udělali t. zv. šrapnellsi- cherung - totiž překrýt nahoře zákop a tak jej chránit před šrapnely, které se trhají ve výši a rozsévají na všechny strany buď olověné kuličky nebo železné střepiny. Tak jsme se vybrali s Adamem a ještě s několika jinými do opuštěné vesnice, vzali tam vrátka a hajdy do zákopu. Vrata jsme položili přes zákop a podle rady téhož sapéra jsme navrch nasypali trochu hlíny a trávy, abychom to zamaskovali. Jací jsme to byli bloudi. Taková vrátka - ať už byla z palcových prken, jaká pak je to ochrana! Ale to jsme všechno tehdy nevěděli. A pak, člověku stačí, jeli aspoň trochu zakryt, už se tolik přece nebojí. Klidně jsme si lehli a spokojeně usnuli. Probudil nás velitel naší roty a to náramně hlasitým projevem, v němž se střídali názvy velbloudů, alonů a čertví ještě jakých zvířat. Vystrčili jsme hlavy a hned jsme to dostališ co prý je to za pitomost, dát si nad hlavu prkno, jak budeme střílet. Jo, na to jsme opravdu nepamatovali, vždyť nás střílení nijak nelákalo. Honem ať prý si uděláme střílny. Dali jsme se poučit, co to vlastně má být a pak jsme tedy vyhrabali vpředu dva otvory, do nichž se dala vstrčit puška a kudy by se tedy mohlo střílet. Mos nás to mrzelo, že jsme museli takto porušit naša ochra- nu, ale řekli jsme si, že bude-li se střílet, že raději k těm otvorům se ani nepřiblížíme. Hlavní, že už byl hejtman spokojen a my si mohli zase spokojeně lehnout. A tak jsme leželi asi do 11 hodin a čekali, kdy na nás ti Rusové se přihnou.

Asi o 11 hod. přišlo rozčarování. Tentýž hejtman, který nám dříve řekl, že je nom v zákopech je naše spása, přišel a povídá: "Když nepřítel neútočí na nás půjdeme na něho". Toť se ví, tohle mohlo každého nadchnout ... Tak jsme sse v rojích či jak se tenkrát říkalo "ve švarmliniích" vysoukali ze zákopů a vydali se na pochod k blízkému lesíku. Tam jsme změnili frontu a vyšli z lesa a - najednou se před námi, jak se říká, otevřelo peklo. Se všech stran pušečný i kulomatný oheň v takové intenzitě, jak jsme dosud nezkusili. Samozřejmě reakce na to byla, že jsme se honem stáhli do lesa zpět. Tam však už lítali oficíři jako posedlí s revolvery v ruce a s křikem, že každého zastřelí, kdo nepůjde do předu. Nu tak jsme šli, za chvíli jsme atakovali ruské posice, načež jsme dostali krásný boční oheň. Rusové totiž měli okopy do půl kruhu a stříleli tedy na nás vždy s boku, jakmile jsme se částí jejich okopů zmocnili. Atakovali jsme tedy další úsek a potom ještě další. Tím jsme změnili svoji frontu skoro o 180 st. a byli jsme čelem obráceni k lesíku, odkud jsme původně vyšli. Toť se ví. že mezi jednotlivými fázemi byly přestávky a pomalu již slunečko zacházelo. Tu najednou od toho lesíku se začaly rojit nové řady a počaly na nás střílet. Byl dán rozkaz "Lebhaft schiessen" na vzdálenost asi 1100 m. Tak se rozvinula silná palba, samozřejmě ztráty byly také. Pojednou začala mezi pány oficíry jakási nervosita, trubači troubili, na druhé straně také - co to má znamenat? Inu nic jiného, než že tam naproti byl 54. pluk z Olomouce, střílel na nás a my na ně. Tuze krásná historie, která bohužel nebyla poslední. Tak jsme tedy přestali střílet - já jsem stejně střílel pánbíčkově do oken - a pomalu se přesunuli do lesíka. Tam jsme nocovali, ani pluk, ani roty ba ani čety nebyly pohromadě. Tak jsem ležel a přes značnou únavu jsem nemohl usnout. Stále mi tanulo na mysli to střetnutí se čtyřiapadesátníky. Vždyť jsou tam také hoši z naší i sousední vesnice a my tady střílíme na sebe jako zbavení rozumu. Mně se může snadno stát, že mě kamarád zastřelí a o to bych zrovna nestál, ačkoliv by mi to bylo stejně nepříjemné, kdyby mne zastřelil nějaký bratr Rus. Zatraceně špatné perspektivy. A tu se ve mně zrodil úmysl jako u mnohých jiných ... Než bych čekal, až mně trefí druhý, trefím se sám a půjdu si odpočinout ... Jenom bylo potřeba vyčkat vhodný okamžik. A to nebylo tak snadné. Tuze se pronásledovalo to "~~Rixmax~~ Selbstbeschädigung" a bylo by dokázáno, byl delinkvent jedno duše zastřelen. To také nebyla pěkná perspektiva. Tak jsem tedy čekal. Ráno zas nějaké ataky před lesem, ale to jsem zůstal skrčen v lese, který byl ostřelován ruskou artilerií. Tam jsem potkal jednoho čtyřiapadesátníka a po krátkém rozhovoru jsme zjistili, že máme stejné úmysly. Tak jsme vyčkali, až ruská artilerie vyslala očereď, to jest 6 ran po sobě. Po první detonaci jsem se bouchl přes botu do nohy, zabořilo to zatraceně, jen co je pravda, ale hotovo. Kamarád mi sundal botu a tu jsem teprve viděl, že jsem trefil palec. Roztříštěná kost bolela, ale to nic, byl to po vojensku řečeno "Tausendguldenschuss". Kamarád mi to trochu nouzově obvázal a pak se bouchl sám pro změnu do pravé nohy. Trefil to trochu na nárt. Tak jsem ho také obvázal

a pak jsme se rozešli, každý na jinou stranu, abychom přišli každý k jiné polní ošetrovně. Ale trvalo mi to! Skákal jsem o jedné noze, ale dostal jsem se do dělostřeleckého ohně a to mne nijak netěšilo - už jsem žádné zranění nepotřeboval a padnout teď, to se mi také nechtělo. A tak jsem skákal z jámy po granátu do druhé - to už je vojenská pověra, že dvakrát granát na jedno místo nevletí - nevím, co je na tom, ale věřilo se tomu pevně. A tak jsem se asi za hodinu dostal konečně na ošetrovnu, byl tam mladý doktor - Čech z Kroměříže. Obvázal mi ránu a povídá: "takovou ránu bych přál každému Čechovi". Na moji otázku, proč, řekl, že hojení potrvá aspoň čtyři týdny a zatím bude už dávno po vojně. /takové bylo tehdy mínění/ A mně to hojení trvalo skoro 9 měsíců a vojna na mne ještě počkala.

Za frontou jsem čekal dva dny na odprávkou. Zatím přimaširovala 1. pochodový prapor, u kterého jsem byl v Šumperku. Šel jsem se na ně podívat. Tuze krásně jsem nevypadal - zarostlý, v ruce klacek na podpírání, ale byl jsem rád, že pojedou do zázemí. U praporu jsem se dověděl, že jeho velitel, který si chtěl získat nějaké vojenské zásluhy, hnal je do útoku, při němž padlo mnoho mužů, mezi nimi milí moji kamarádi-kantoři. Tak nakonec to bylo dobré, že mne v Šumperku dali k bojovému praporu.

Konečně nás večer naložili na takové venkovské vozíky a odvezli do Rozwadowa. Jeli jsme celou noc a na místo jsme přijeli asi k 10. hod. dopoledne. Slézám z vozíku a první, koho vidím, je můj spolužák Janek Machatý, který jako feldkurát se držel vzadu. Dal mi hrst cigaret, které mi přišly náramně vhod. Dali jsme se do řeči, nadával jsem na vojnu a ejhle! Janek ji hájil. Povídám mu, copak Tobě se to mluví, jsi vzadu, nikoho nemáš, ale já? Strkají mne do ohně a doma mám ženu a rodinu. A tu on povídá: "Příteli, tvá rodina je nyní armáda, tvá žena je puška". Tak jsem mu řekl něco o volech a už jsem s ním nemluvil. Cigarety jsem mu ovšem nevrátil. Pak nás naložili do vagonů a hajda! na západ. Byli jsme skoro vesměs Češi a většinou z Moravy. Rozšířila se zpráva, že prý jedem do Olomouce - to bylo radosti. A tak jsme jeli. Rána trochu bolela, krev s obvazem ztvrdla na kámen, když jsem klepl o zem, znělo to, jakobych klepl kladívkem. Za dva dny jsme dojeli do Přerova. Ale tu se mi něco nezdálo - vlak stál na kolejích, které nevedly do Olomouce. Tak jsme se ptali vedoucího vlaku a ten nám řekl, že jedeme do Vídne. Chtěli jsme do Olomouce, tak jsme jednoduše z vaku utekli a do osobního vlaku k Olomouci. Tenkrát byl totiž na drahách a vůbec všude, kde se jednalo o vojenské věci, takový zmatek, že se dalo mnoho, dělat. Vždyť přijel s námi do Olomouce také jeden voják se zavázanou rukou, která však byla pod obvazem úplně zdravá. Na nádraží v Olomouci včas zmizel. Co se s ním stalo dál, to nevím.

V Olomouci nás zavezli na Klášterní Hradisko do vojenské posádkové nemocnice. Na druhý den převaz. Vedoucím lékařem byl plukovní lékař, který se nehodil ani za zvěrolékaře, poněvadž i s dobyt看em se musí zacházet do jisté míry slušně a ne tak, jak tento výtečník zacházel s lidmi. Zrovna přede

mnou byl jeden čtyřiapadesátník z ~~školy~~ Chomoutova, měl z jedné lopatky strženo maso granátovou střepinou - kdyby nebyl měl hlavu hluboce sklonenou byl by měl hlavu rozštípnutu jako ořechovou skořápku. Krev s obvazem úplně ztvrdla a teď ten doktor-hovado chytl za obvaz a strhl jej dolů. Maník zařval a omdlel. V tom právě přišel štábní lékař Dr. Šabata, takto velice slušný člověk, ale jak dovedl vynadat tomu regimenteskému a jak s citem i figurou, to jsem ještě neslyšel. Kdybych to řekl nějakému klukovi ve škole, tak mě táta bude žalovat pro urážku na cti. Ale v tomto případě ty nadávky velice dobře seděly a ze srdce jsme tomu necitovi přáli, jak zkrotl. Také se to projevilo - třeba hned u mně. Dvě ošetřovatelky mněopatrně sundávaly obvaz trvalo jim to hezkou chvíli a ani jsem to necítil.

Na druhý den zmatek. Hlášeno o příjezdu velkého transportu nových raněných a na Hadisku nebylo již místa. Tak tedy lehčeji ranění do nemocnice do Prostějova, do města, kde jsem 8 roků studoval a kde jsem před 7 roky maturoval. Dojeli jsme do Prostějova před polednem. Na nádraží vidím prostějovské předáky a s nimi dobrého známého z dělnického domu redaktora Rudolfa Bechyni, za první republiky několikrát násobného ministra. Volám na něj, ale on mě nepoznal. Nebylo divu, zarostlý jako lesní muž a v rakouských hadrech... Povídám tedy, což pak se nepamatuješ na střepatého studenta. To bylo totiž moje krycí jméno v dělnickém domě a v redakci Hlasu lidu. To už mne tedy poznal, seznámil mě se starostou města Dr. Přákrýlem, ten zas mne doporučil řediteli nemocnice Dr. Mathonovi a tak jsem měl protekci jako žádný jiný. Odváželi nás auty, já jsem jel v prvním s Mathonem. Lidí po ulicích jak o největší slavnosti, byli jsme první ranění v Prostějově a tenkrát ještě to byla rarita. Také mně i přesto, že jsem nebyl oholen, někteří poznali a hned druhý den přišla za mnou moje tanečnice z tanečních hodin a donesla mi dokonce usmažené kuře. Také byl vdaná a muže měla na frontě, odkud se jí již nevrátil. V nemocnici jsme se měli celkem dobře, co se týče zacházení. Horší to bylo se stravou. Vysvětlil nám správce na naše stížnosti, že za ty peníze, co na nás stát platí, dávají nám, co mohou, ale že nemají prostředky, aby nám přilepšovali. Nu, tu se opravdu nedalo nic dělat. Také sestřičky byly většinou hodné, jenom, jak je to u řádových sester samozřejmě, chtěly na nás, abychom se s nimi večer modlili. Tak to jsme jim vysvětlili, že to se jako na vojně nevede a dobrá. Také chtěly, abychom chodili ráno do jejich kaple na mši - a tu jsem jim nabídl, že jim budu hrát na harmonium, které tam měly. Můj návrh byl s ohromnou radostí uvítán a tak jsem se stal jejich varhaníkem. Mně to nijak nevadilo a u sestřiček a u jejich představené jsem si udělal dobré oko.

Z prostějovské nemocnice nebylo možno si vyjít ven. Návštěvy byly povoleny jen v návštěvní dny, což máma za mnou párkrát přijela, pokud jí to dovolilo pokročilé těhotenství. Také tatínek za mnou jezdil i strýček z Rážova. Kromě toho přášel se na mne několikrát podívat můj třídní J. ndřich Votruba.

A tak jsem pomalu i zapomněl, že venku zuří stále válka, člověk je už takový tuze snadno zapomíná na všechny hrůzy, jakmile je z nich vzdálen. Ale v poli začala se rozšiřovat úplavice. Není také divu. My jsme ještě měli jakés takés zásobování, ale viděl jsem na př. v Rozwadowě, jak zapalovali velké sklady potravin, cukr, mouku, konzervy - a to ještě byli Rusové báh ví jak daleko, že by se byly daly zásoby odvézt. Nejlepší na tom bylo, že vojáci přicházeli z fronty hladoví, rádi by si byli vzali cukr či konzervy, ale to se vyhrožovalo zastřelením, vezme-li si, kdo něco. A tak na frontu vozili jen živé maso ve vojenských uniformách, zásoby před ústupem zničili, tak nebylo čím frontu živit. A tak hoši jedli paličky z jetele, košťály ze zelí a není divu, že to žaludky nevydržely. Do Prostějova byl hlášen velký transport nemocných úplavicí a bylo potřeba uvolnit místo. Tak nás skoro všechny rozeslali, buď do nemocnic nebo ke kádru. Já jsem ještě neměl ránu zacelenu, tak mne lékař z oddělení napsal pro nemocnici. Tu však přiběhl ředitel nemocnice Dr. Mathon a ptá se mne, kam jsem určen. Když jsem mu řekl, že do nemocnice, povídá, že to by byla hloupost, v nemocnici mne brzy vyléčí, pak k maršce a do pole. Lépe je, povídá, jít ke kádru, t. j. k pluku, tam nebudou mít možnost mne kurýrovat a pošlou mne do domácího ošetřování. A hned šel k lékaři z oddělení a zařídil vše sám. Tak jsem tedy jel do Šumperka.

Ještě bych měl zhodnotit pobyt v nemocnici v Prostějově. Po každé stránce byl velmi příjemný. Lékaři s námi jednali velice ohleduplně, byli jsme tam většinou Češi a to snad i k tomu přispívalo. Samozřejmě byli to většinou lékaři mladí a aspoň s počátku byli přivedeni z konceptu tím, že místo nemocných lidí se tam nahrnuli mladí lidé zdraví, jen každý měl nějaký ten úd pošramocený. Cigarety, pivo - to byly nejhledanější léky. Nu, brzy se naši lékaři i s tím smířili.

Když jsem přijel do Šumperka, byl jsem velmi nemile překvapen. Hlásil jsem se do domácího ošetřování, ale regimentový /t-j-plukovní lékař/ řekl, že domácí ošetřování bylo zrušeno, poněvadž vojáci z něho přicházeli v horším stavu než pře odchodem. Toť se ví, radost jsem měl pramalou, ale co se dalo dělat. To bylo v úterý. Napsal jsem domů o zklamáních nadějích a hleděl se přizpůsobit životu v plukovní ošetřovně. Nařadnou v pátek přišel ten regimentový a kdo prý chce jít do domácího ošetřování, že musí okamžitě upravit místo pro transport raněných z fronty. Seskákali jsme všichni z pryč a všichni jsme se svorněhlásili. Tak prý zítra k prohlídce a lékař určí každému potřebnou dobu. A tu se jednalo o to, aby se lékař ukázal a dal to domácí léčeni co nejdříve. Byl to Dr. Schönhöfer z Loštic, vzdor německému jménu Čech jak poleno. Písařské práce u něho vedli kolegové Sloupský a Patáka - oba dobří známí a oba mi slíbili, že se přimluví. Tak jsem přišel. Doktor se na mnekoukl a povídá "Co s váma dělat? Dát vám 6 týdnů, to se vám bude zdát málo, že?" - Čtyři týdny, do bylo maximum, co dostávali druzí, mohl jsem být spokojen, ale když sám to tak nadjhodil, tak jsem přisvědčil, že by to bylo málo. "Nu, pět neděl, to je takové nerovné číslo, tak tedy 6 týdnů" a listuje

v kalendáříku, to přidete toho a toho v sobotu, to se vám jistě hodí - Osmělil jsem se ještě jednou a povídám, že se to sice hodí, že mu srdečně děkuji, ale že hned potom v neděli jsou u nás hody a trvají tři dny. Nebylo to sice pravda, ale ukázala se pravdivost starého "Se non e, vero, no bene trovato", doktor pokývl hlavou, tak dobrá, přijdete až ve středu. Máhem byl bych zavýskl radostí, ale neudělal jsem to. A v neděli ráno honem na vlak. Prst jsem obvázan, na ohodidle škrobák, pod ním přivázána podešev ze staré boty a už jsem upaloval. Bylo to právě 4. října, to byly jmeniny Franz Josefa, kantoři vedli žáčky do kostela pomodlit se za starého lumpa ze Schánbrunu. A tak v Konici jako obyčejně v takový den seděli na u Klíči v hostinci všichni učitelé z konické kolatury, pokud nebyli zaměstnáni jinak a čestněji, obranou naší cís. akrál. vlasti. Tatínek mi hned opatřil povoz a jel jsem dom Klužíňka. Povoz jsem zastavil pod školou, abych maminku překvapil. Také se mi to podařilo. Byla doma se sestrou Máňou. Vytahovala z trouby koláče a povídá Máni lítostivě - má to ten Vojta smůlu a že nemůže se dostat domů, tan měl rád právě tyto lívance. Tak už jsem to nevydržel, povídám, tak honem sem s nimi. Samozřejmě radosti plno, za chváli přišel tatínek z Konice a Máňa hned běžela do Luké ohlásit mámě, že jsem přece jen přijel. Máma hned odpoledne přišla i s Jiřou, ta už tehdy šla skoro celou cestu z Luké do Klužíňka sama - však už také měla půl druhého roku.

A tak jsem tedy ztrávil těch šest týdnů částečně v Klužíňku, částečně v Luké. Dokonce jsem byl i nahoně v Bílsku - skákal jsem po poli jak postřelený zajíc, ale šlo to. Rána se mně sice zacelila, ale stále mně při chůzi něco v palci píchalo, nemohl jsem na něj dostoupit. V určenou středu jsem se hlásil podle určení v Olomouci na Klášterním Hradisku. Tam mne prohlížel nějaký pi polský primář, evakuovaný ze zabrané Haliče. A tenkrát jsem ztratil důvěru v polské lékaře. Ten pan primář mně totiž tvrdil, že jsem musel utíkat zpět. poněvadž prý rána šla od spodu palce nahorů. Povídám mu, že to není možné, poněvadž jsem v tom okamžiku statečně útočil na nepřítele, ale on to vše odbyl takovým vševědoucím - já jsem primář, já tomu rozumím - Tak se nedalo nic dělat, řekl jsem tedy, že může mít pravdu, že jsem byl v první linii, že jsme běželi do předu a že jsem bolest ucítil v okamžiku, když jsem padal k zemi a že je možné, že mě střelil nějaký náš voják, který běžel ve druhé řadě, která střílela přes nás. To mně tedy ten pán schválil a řekl, že mi tam nějaká roztráštěná kostka přirostla nesprávně a že proto nemohu došlaápnout, Jediná pomoc, operace, vyřezání kostěčky. Nu, co se dalo dělat. Měl jsem tehdy náramnou pozornost, nevím, jak, ale sešli se u mně takoví dobrovolní pomocníci, kteří se chtěli zasloužit o záchranu Rak. Uhersaka aspoň trochu. Palec mně umýval kanovník baron Grimmenstein, starý zloděj z olomoucké kapituly /ostatně za to zlodějství snad ani nemohl, jeho děd byl ještě židem/ a bylo těch prominentů víc, co asistovali. Dostal jsem neokainovou injekci, a potom jakýsi nepodařený vojenský lékař požádal primáře o dovolení, aby mohl tu "operaci" provést. Také jo. Rozřezal palec, něco tam šmátral, potom

něco vyříznu, pak ránu zašil, postavil se do pozoru a hlásil "Fertig". Pak si poklekl mé noze ten pan primář, zas cosi ohmatával a potom tomu odborníkovi sprostě vynadal. Vyrozuměl jsem, že mně vyříznu jinou kostičku a tu, co vadila v chůzi, tam nechal. Nu tak rozřezal ránu znova, vyříznu druhou kostičku a ránu zašil a bylo hotovo. Jenom že to už přestala injekce působit a já jsem jak řezání tak sešívání náramně jasně cítil. Ještě že dost hodně vydržím. A tať jsem 4 dny ležel. Pak najednou začali okolo nás běhat různí ti nemocniční duchové a zapisovali. Co se děje? Poteřbujeme místo, přijde nový transport, tak vás všechny musíme odtransportovat. - A kam? - Do Lublaně. Proti tomu nikdo nic neměl, aspoň uvidíme Alpy a Lublaň, také je ta vojna k něčemu dobrá. Rozdělovali nás na "sitzend" a "liegend". Já jsem byl liegend, poněvadž jsem ještě neměl vytáhnuté niti, kterými byla rána sešita. Mělo to tu výhodu, že "sitzend" museli jít k valku pěšky, kdežto my "liegend" jsme tam byli odnášeni. Po tom domácím ošetřování jsem se trochu vykrmil, kostru mám hodně silnou, tak měli ti lapiduchové se mnou dosti těžkou práci. Vzdychali po cestě únavou - je to z Hradiska hezký kousek. Tak jsme si po cestě asi dvakrát odpočinuli... Když jsme přišli k valku, chtěli mne tam vstřít takovými vrátky, nevěřil jsem tuze jejich síle, povídám, postavte nosítka, oddechněte si. A když nosítka postavili, vyskočil jsem ašup do vagonu. Teď mně ti "lapiduši" ještě vynadali, že prý jsem mohl jít už podr--- dříve a nenechat se je tak mučit. Jo, holenkové, ulejuvate se doma, my prolévati krev za našeho jasného mocnáře v poli, tož aspoň něčím se nám musíte revanšovat... Vevagoně jsem měl nosítka na ležení, ale většinou jsem seděl a koukal se ven, hlavně když jsme jeli přes Simmering. Za dva dny jsme dojeli do Lublaně přijeli jsme tam večer. Tam už mne nikdo neodnášel a musel jsem s ostatními pěšky do kasáren. Tam byla hned prohlídka, tam měli, pane, lékaře. To se musí všichni civilní lékaři zahanbeně schovat. Stáli jsme u kavalců, na sobě šaty a plášt. Ten výtečník chodil a každého se ptal, co mu chybí. My, co jsme byli ranění, byli jsme preferováni předtěmi, co byli jen nemocní. Jeden takový vychrtlý chudák si stěžoval na srdce. Pan doktor poklepal mu na plášt, pak přiložil k pláštá ucho a konstatoval: "Ich höre nichts" - nic neslyším. Když jsem to potom vyprávěl dr. Mathonovi, tak tomu pomalu ani nechtěl věřit. V Lublaně byl takový kasárenský život. Hráli jsme karty, chodili do kantiny. Na čtení nic a čist vlastenecké německé noviny tuze brzy omrzelo. Seznámil jsem se s jedním medikem, který tam konal lékařskou službu, jmenoval se Fabián a byl synem revírníka někda od Valšského Meziříčí. Ten mne upozornil na to, že z Lublaně tuze skoro vyhazují "uzdravené" k marškám a že mně už rána se tuze pěkně hojí. Vyndal stehy a "Víš co? Já ti to ještě jednou rozřežu, nezašiji to, aby ti to déle trvalo". Jo, to je všechno hezké, ale neměl jsem k tomu tuze chuti. Tak jsem na jeho radu napsal expresně do Prostějova řediteli dr. Mathonovi, aby si mně vyžádal do nemocnice v Prostějově. "Ale, pevídal mi Fabián, "nepřijde-li od něho zákrok do pátka, tak ti torozřežu". Na štěstí dr. Mathon o mne expresně zažádal, že jsem jeho příbuzný a tak jsem

urychlením cestoval do Prostějova. Jeli jsme /jel totiž se mnou ještě jeden maník do Prostějova, Všetická z Víceva, kterého rodiče si vyžádali trochu blíže/osobním vlakem, takže jsme jeli trochu rychleji. Zase Simmering s jeho zimními krásami, Vídeň a konečně Morava. Tam jsme přijeli k večeru. V noci jsme byli ve Vyškově. Zašel jsem do kantiny pro cigarety, při čemž mně někdo ukradl peněženku s celou mojí hotovostí. Bylo toho několik zlatých. Všetická mi půjčil šlatku t.j. 2 koruny. To se mně zdálo málo, poněvadž jsem hodlal do Klužína na černo. Vypůjčil jsem si tedy ještě v Prostějově od známého 10 korun a jel jsem do Křovice. Jako voják jsem jel zdarma a tak jsem dojel domů, aniž bych byl halibů utratil. Mára přišla z Luké i s Jiřou, zdržel jsem se doma asi 2-3 dny a do Prostějova. Přijel jsem a hlásil se dr. Mathonovi. Od odjezdu z Lublaně to byl právě týden. Mathon se dívá na doklady a ptá se: "To jste tak dlouho jel?". Povídám mu, jak vlaky špatně jezdí a ona na to: "To ne kvůli nějakému zpoždění, ale měl jste se podívat domů, od nás se ven nedostanete". "Já jsem byl doma". "tak je to dobré." Šel jsem se hlásit sestřičkám - ty mě s náramnou radostí přivítaly a ubytovaly na první třídě - zvláště světličku a ještě k tomu s otomanem. Tak jsem si udělal pohodlí. Přišla sestřička asi o 10 hod., že pan doktor je na oddělení /ordinoval pro nás vždy ve velké místnosti, kde bylo nejvíc vojáků/. Tak jsem se mu šel ukázat. Ptá se, co mi vlastně je. Povídám "Vulnus sclopetarium pedis sinistrae" /střelná rána v levé noze/. Tuze se divil, že mám již střevíce zašněrovány a když jsem mu ukázal, kde mám jízvu po ráně, tak se zas divil, proč se zahojenou ránou jezdím z Lublaně do Prostějova. Když jsme mu řekl, že jsem byl transferován do Prostějova na zákrok pana ředitele, tak s pochopením přikývl. Dr. Mathon mne týž den navštívil - bylo to v prvním týdnu prosincovém a říkal mi, abych naučil raněné nějakým koledám a sám abych si při pravil nějaký proslov na vánoce, že bude nadílka. Měl jsem z toho radost, poněvadž mně to zaručovalo pobyt v Prostějově aspoň do Nového roku, třeba jsem o tu nadílku od útlocitných dam nestál. Ale to se nedalo nic dělat. Tož jsem byl nucen o vánocích mluvit, děkovat a pak s takovým improvizovaným zpěváckým spolkem jsem navštívil všechny pavilony s raněnými i s civilními nemocnými a všude jsme zpívali koledy. Já jsem dostal od sestřiček takový primitivní kuřácký stůl s kočičkou a pejskem, snad si to Vojta s Jiřou upamatují, zásobu cigaret a pro Jiřou velkou panenku s několika soupravami na převlékání - Jiřa jí sprovodila ukrutně se světa, rozbila jí hlavu o Vojtův kočárek...

Brzy po nadílce zastavil mne dr. Mathon vešňku a povídá mi, že je to se mnou špatné, rána zahojená, člověk zdravý, červený - "Aspoň kdybyste měl horečku." Poděkoval jsem mu a slíbil, že horečka bude. A také od toho dne mně stále teplota stoupala a to docela pravidelně - ráno míň, průběhem dne se zvyšovala, zkrátka přesně tak, jak to dle všech pravidel lékařských má být. Chudák lékař z oddělení. Byl mladý a nezkušený, neznal úskoky a praktiky vojáků, kteří chtějí ještě nějaký ten týden se držet v teple, suchu a bezpečí. Před-

pisoval mně všechny možné léky, i Priessnitze mi ordinoval, ale nic nepomáhalo, teplota stále pravidelně stoupala - ovšem zase ně tak příliš, aby to bylo nápadné. Mathon přicházel jednou týdně, proklepal mne a tvářil se vážně. "Uvidíme, co se z toho vyklube"... J₁nak jsem si žil dobře. Psal jsem sestřičce t. zv. menágelistua a protože na našem oddělení byli tři lidé na první třídě, kteří měli právo si vybrat na jídlo, co srdce ráčilo a poněvadž všichni tři byli operováni na břicho a nesměli jíst, tak jsem na listinu psal vybraná jídla, ale pro sebe. Sestřička mně ubezpečovala, že to není hřích hřích, poněvadž je to zapalaceno. Mně to ovšem nijak svědomí netížilo. Měl jsem také výhodu - sestra představená mně půjčila klíček od boční branky a tak jsem po večerech chodíval, do dělnického domu, kde jsem míval dlouhé debaty zvláště s red. Bechyní. Chudera abatyše, kdyby tak věděla, že mně umožňovala styk s těmi neznabožskými socany ... Pak jsem dostal zprávu, že se mi narodil syn. Chtěl jsem domů. Dr. Mathon telefonoval na vojenské velitelství, horlivě se přimlouval, ručil ze mě, ale nic naplat, ten mamlas se nedal pohhnout. Abatyše mně poslala pro Vojtu medajlonek, svěcený přímo v Římě samým svatým otcem papežem - ale tak se mi zdá, že Vojtá si toho svěcení moc nevážil... Koncem ledna přišla pohroma, přijel z Olomouce nějaký generál od domobrany, strašně řádil a poručil všechny hnedposlat k plukům. Přiběhl ke mně dr. Mathon, povídá, abych si opatřil civil a zajel domů na dva dny, teď že v tom zmatku to projde. Tak jsem jel, zajel do Luké, viděl mámu a děti a honem zpět. Tam se již všechno chystalo. Povídal mi oštrující lékař, že se ani nediví, protože tam byli fakticky skoro všichni zdraví lidé, samozřejmě Češi "Ale vás je mi líto", povídá mně, "s takovou horečkou teď do těch mrazů..". "Mně už horečka přešla," povídám, "děkuji vám za všechnu péči a starost a tu ve stolku máte všechny ty léky, co jste mi předpisoval a které jsem schovával, poněvadž začíná být jich nedostatek". Divil se náramně, tak jsem mu to ukázal ad oculos, jak se taková horečka dělá. Nu a pak již jen loučení a na cestu přes Klášterní Hradisko. Dr. Mathon mi dal doklady, uvedl tam tu ránu, potom reumatismus musculorum a bronchotis acuta. Ale to neznal ty vojenské pány. Jak mne jenom ten regimentský na Hradisku zmerčil, začal řvát, co se tak tak dlouho držím v zázemí a hned k pluku. Dali mi doklady, mezi nimi papír, na němž naspán ortel: KRIEGSDIENSTTAUGLICH. - Zastavil jsem se v Pňovicích a jel do Šumperka. A tak mne napdalo, co by se tal mohlo stát, když tennejdůležitější papír vyndám a hodím třeba do záchoda. A udělal jsem to. Přijel jsem do Šumperka, tam mně hned u nádraží lékař přijímal. Ani neprohlížel, jen se koukal na doklady. "Taďy vám chybí ještě jeden papír", povídá. Tak jsem ho zdvořile ujistil, že jsem víc toho nedostal. "Je to ale brrdel tam na Hradisku", ulevil si doktor. "To už je několikátý případ". Aha, to tedy už jiní také uvažovali jako já. A tak mně lékař poslal do oddělení rekonvalescentů. Byly to baráky na periferii Šumperka. Nastěhovali mně do jednoho, kde byl ve litelem světlice Dr. Janíček, pozdější okresní soudce v Konici - tuze dobrý člověk a tarokář. Život u rekonvalescentů nabył špatný. Stravy hodně a dobré

A bylo prý jí ještě víc a ještě lepší do vánoc - tak říkali rekonvalescenti, kteří se již v oddělení děle pozdrželi. Od Nového roku se začalo šetřit a později od velikonoce, to už bylo podstatně všeho méně a horší. Začalo se nedostávat masa a pod., všechno spotřebovala fronta, takže zázemí se muselo uskrovnit. A myslím, že u rekonvalescentů přistupovalo k tomu ještě tajné přání, aby se jim to znelíbilo a aby se hlásili na frontu. To však těm vojenským pánům nějak nevycházelo - každý sice nadával, ale seděl zalezlý, jen aby ho ani nebylo vidět. Já jsem se také hleděl udržet aspoň přes zimu. To byl náš pluk v Karpatech a odtud přijížděli lidé se strašnými omrzlinami - to je mnohem horší než zranění. Čas od času byly tak zvané musterunky, t.j. třídění, kdo už by mohl jít bojovat za Frane Josefa a kdo se ještě k tomu vznešenému úkolu nehodí. Takový musterunk byl asi týden po mém příchodu. Prováděl to týž doktor, který mne přijímal při příjezdu z Klášterního Hradiska. Měl dobrou paměť, povídá mi, že ještě tam zůstanu, poněvadž jsem u rekonvalescentů dosud krátkou dobu. Nic jsem proti tomu nannamítal a čekal na další "musterunk". Zatím však započaly zase nové odvozy a dr. Langer jezdil po odvozech a musterunky delší dobu nebyly. Naším lékařem se stal Čech, Dr. Procházka z Prostějova. Měl pověst hodně přísného lékaře. Rozjímal jsem - Dr. Procházka? - to jméno přece odněkud znám. Ale odkud? Aha, už je to tu. Malá vzpomínka na dobu, kdy jsem se učil bojovat u 28. pluku v Praze. Tenkrát - bylo to v r. 1911 jsem dostal mundur, který jsem vůbec nemohl na sebe natáhnout, tak jsem se potloukal první dny v civilu a sedal v uršulinských kasárnách na schodech. To ke mně jednou přišel nějaký nadporučík, hodně tělnatý a dal se semnou do řeči - u 28. pluku to bylo dosti demokratické. Ptal jsem mne, odkud jsem, kde jsem studoval. Když jsem mu řekl, že v Prostějově ptal se mne znám-li tam dr. Procházku, že je to jeho švagr. Toť se ví, že jsem přisvědčil, tož abych prý mu příležitostně vyřídil pozdrav od něho, od nadporučíka Lejhance. A vida, teď mám tu příležitost. Tak jsem štram zasalutoval a hlásil panu doktorovi, že mu mám vyříditi pozdrav od švagra nadporučíka Lejhance. Dr. Procházka se trochu usmál a ptal se mne, kdy prý mi to ten jeho švagr uložil - Nechtěl jsem lhát, povídám, jsou to asi tři či čtyři léta. "Proto," povídá Dr. Procházka, "protože švagr je již dva roky hejtmanem". No jo, povídám zas já, když já jsem vás celou tu dobu neviděl... Ale přece jsme se trochu spřátelili a to dělá na vojně mnoho.

Málo příjemné bylo, že se muselo vždycky žádat u raportu o dovolenku, chtěli-li člověk jít do města vůbec a zvláště zdržet se do 11 - 12 hodin večer při tarokách. Ještě že Janíček se nějak dostal k razítku a podpis velitelův dovedl náramně pěkně napodobit, tak to šlo líp. Druhá věcm která trochu ztrpčovala život, byly časté služby - obyčejně jsem míval služku dozorčího desátníka /úřední název "Korporal von Tag"/, to znamenalo celou noc nespát a kromě toho jeden den u raportu hlásit nástup služby, druhý den předávání služby. Bylo to nepříjemné proto, že člověk byl často na očích veliteli tábora,

který se sice velice rád uléval v "Hinterlandtu", ale nerad se viděl ulejet druhé, neboť i tady platilo staré latinské "Quod licet Jovi, non licet bevi". Tak se člověk naučil znát ty chytačky a hleděl se jim vyhnout. Třebas na př. bylo vyhlášeno, že se bude sestavovat hasičská komanda. Ta se vycvičí a pravděpodobně zůstane trvale v táboře. Měl jsem skoro trhání, byl jsem v Pňovicích přece také hasičem, ale odolal jsem. Tak se kluci vycvičili a bylo cvičení. Kluci lítali po střeše jako diví, jen aby ukázali, co dovedou. Díval se na ně velitel tábora hejtman Stiepoček s doktorem, na druhý den lékařská prohlídka a šup k maršce. A tak, když něco hlásili nebo nabízeli, stál jsem neúčastně - já nic, já muzikant. Hledali Sokoly, že prý dostanpu přilepšení od ČOS, ani to se mnou nehnulo. Ale přece jen se hejtmanovi zdálo, že mne už nějak dlouho vidí a jednou při raportu mi to i řekl a ptal se, proč tam vlastně jsem. Povídám mu, že jsem byl raněn a že teď nemohu dobře došlápnout a nemohu dobře ohýbat palec u nohy. "Ale to je škoda", povídá on, "to jste už mohl dávno jezdit do Losína "candrovat" a už jste mohl být zdrav." To je tak. V Losíně bylo zavedeno nápravné léčení, jak se tomu teď říká, a užívalo se k tomu aparátů Ing. Zandera a proto se tomu říkalo Zanderapparaten a té proceduře candrování. Tak jsem šel na druhý den k marodvisitě a říkal lékaři, že na příkaz p. hejtmana mne má určit na léčení do Losína. A lékař to udělal. Bylo to ambulantní léčení, jezdily z oddělení dva oddíly denně, jeden s hůř postiženými, ten jezdil vlakem až do Losína. Druhý oddíl, do kterého mne zařadili, jezdil jen do Petrovic a odtud asi 1 hod. pěšky, nazpět večer vlakem. Když jsem tam přijel poprvé, určil mi tamní lékař amajitel sanatoria, který dostával za každého vojáka určitý paušál a proto byl rád, když těch pacientů měl co nejvíce, Zanderapparate, Wibrationsmassage a Elektrisierung. Dostal jsem takovou kartu a na té se každý den razítkem potvrzovalo absolvování všech těch léčebných zásahů. Napřed mne posadili k takovému přístroji, byly u něho dvě tyče na vnitřních strahách vpolštářované a na konci jich bylo kyvadlo se zátěží. Zašroubovali mně palec mezi ty dvě tyče a mírně rozhoupali kyvadlo, při čemž se mi palec začal ohýbat - což jsem ovšem dovedl sám také a ještě líp. Pak jsem měl tu vibraci a elektrisaci. Vedoucím saniťáků byl můj známý, kol. Javůrek / ale ne ten od Králového Hradce/. Povídám mu, že to pro mne nemá smysl si tam hrát s instrumenty, on souhlasil a abych prý mu vždy jen poslal tu kartu, že mně tam naseká potřebná razítka. Kdyby byla potřeba, že mi vzkáže. No, to bylo něco. Bylo nás pár takových, právě tak do ta rokové partie. Zůstali jsme vždy dole ve Veiserově hospodě a hráli taroky, dokud nebyl čas domů. To byla aspoň veselá vojna a trvalo to něco víc než měsíc. To mně potom Javůrek zavolal a povídá mi, že za dva dny bude veliký masterunk jak v Losíně tak u rekonvalescentů a že je vůbec vyloučeno, že bych mohl prokláznout. Nedalo se nic dělat, ostatně už byl květen, Rusi byli z Karpat vytlačeni a nic netrvá na světě věčně. Tak jsem našeho hejtmana náramně překvapil - hlásil jsem se dobrovolně k maršce. Ten byl strašně dojat, dával mě za příklad - prý český učitel a hlásí se dobrovolně na fron-

tu. Kluci se mně také divili, ale protože jsem slíbil Javůrkovi, že budu mlčet, tak jsem je nechal při tom, že jsem se zjančil. Dostal jsem doklady a šel k maršce. Byla ve Frankštátě, nynější Český Malín. Tam jsem si napřed všechno prohlédl, našel si staré kamarády a pak se ohlásil, Byl jsem zařazen dle svého přání. Na druhý den se přihnali ostatní rekonvalescenti. Bylo jich mnoho, honili je od rána do večera, od stodoly ke stodole - zkrátka příznačný vojenský zmatek, kterému jsem se hleděl vyhnout také vyhnul.

Ve Frankštátě jsme byli asi tři týdny, sváčení na cvičení, vše už jako v poli. Na svatodušní svátky přijeli za mnou tatínek a máma - ani jsem s nimi nemohl se dlouho zdržet, poněvadž jsme odpoledne odcházeli na ostrou střelbu. Máma mne informovala, jak děti prospívají, jak Vojta roste - to mu už byly čtyři měsíce a tatínek mne povzbuzoval k hrdinským činům - nešlo-li prý by to dostat se na druhou stranu. Jo, na to také myslím a bude-li to jen trochu možné, tak to přehoupnu jedna dvě. A povídám, v tom případě byste nějakou dobu o mně nevěděli, tak si z toho nic nedělejte. Ještě se na mne podívali a ještě mi zamávali, když jsme odcházeli na tu ostrou a pak - nu pak za pět let a tři měsíce jsme se viděli zas.

Na tu ostrou jsme šli na Vysokou Holi. Vyšli jsme odpoledne a došli do takové vesničky před Rudolfovicemi, tam jsme nocovali. Ráno přes Skřítek, Břidličnou, Pec, Májovou, Jelení hřebet na Vysokou Holi a tam na sněhových závějích ještě od zimy byly umístěny terče. Ani nevím, jak vypadaly, nemohl jsem je vůbec nikde shlédnout, ale svých 25 ostrých jsem poctivě odstřílel, možná, že jsem trefil Praděd, ale jist si tím nejsem. Také jsme se vyznamenali - naše rota střílela totiž nejhůř... Týž den jsme se vrátili do Frankštátu a začali pomalu balit fídlátka.

Vyjeli jsme koncem května a nevěděli jsme, kam vlastně jedeme. Zatím totiž věrný spojenc Rakouska a Německa Italie se dala přetáhnout sliby ententy /ty sliby nebyly vůbec nikdy splněny, protože diplomati byli štědrí - slibovali jedno a totéž území několika spojencům, jak koho potřebovali/ a vypověděla Rakousku a Uhersku vojnu. Říká se, či se říkalo ve středověku, čím víc nepřátel, tím větší čest - nám to bylo skoro jedno. Jeli jsme na Přespurk /Bratislavu/, Budapešť /to jsme mysleli na Jugoslavii/, pak jsme se stočili trochu k severu a to už bylo patrné, že nás zase čeká ruská fronta... Tam někde u Kyralyiházy v bývalé Podkarpatské Rusi jsme asi tři dny odpočívali v nějaké vesnici a potom již průsmykem vzhůru k Stanislawowu. Tam jsme také dostihli náš pluk - byl v záloze a tak jsme byli v klidu přidělení ke svému částe - já opět k páté kumpačce i s několika známými, kteří se mnou přijeli. U kumpačky byli bez přestání od počátku jen dva: účetní šikovatel a jeden četař. v r. 1914 byl svobodníkem, byl ze Střeně, ale jméno mi již vypadlo z paměti. Ostatní se již vystřídali, někteří i dvakrát či třikrát. A ten četař byl raněn asi za týden. Mluvil jsem s ním po válce, hrával s muzikanty.

Na frontě to vypadalo docela jinak než v r. 1914. Už i ti důstojníci se ně-

jak změnili - nebylo je ani možno rozeznat od obyčejných "maníků". Uniforma nijak parádní, zbytky bláta na ní - to ovšem mluvím o důstojnících frontových - ti, co byli vzadu ve štábu a do ohně nepřišli, ti si ještě náramně potrpěli na frajeřinku. Možná to bylo na frontě tím, že již tehdy začali t.zv. snipeři /odstřelovači/, kterým se náramně hodil za terč svítivý límeček nebo i hvězdičky.

Přišli jsme na frontu právě v době velkého ruského ústupu. Bylo to pár neděl pro průlom ruské fronty u Gorlice, kde německý generál Makensen shromáždil veliké množství jak živé síly tak i techniky a prorazil ruskou linii, přičemž přišlo do zajetí mnoho a mnoho tisíc ruských vojáků. Na průlom měla vinu zároveň také zrádná činnost různých generálů a vysokých činitelů na ruské straně. Už před německou offensivou neměli Rusové dostatek munice a pak tu byly ještě horší úkazy. Kde potřebovali munici, došel proviant, kde potřebovali náboje pro 15 cm děla, tam přišly nějak nešťastnou náhodou náboje pro 7.5 cm atd. Teprve po revoluci se seznalo z tajných dokladů, kdo byl vinen. Ministr vojenství gen. Suchomlinov byl dodatečně oběšen, ale co to pomohlo, když už fronta se musela přemístit o sta km dozadu a ztráty na živé síle znamenaly neúnosné ztráty i pro tak velikou říši jako bylo Rusko. A při tom jsme viděli, jak se Rusové namáhali zpomalit svůj ústup, aby se mohla armáda zase skonsolidovat. Šlo se dopředu jako na výlet, jen slabé přední strážě. Najednou střelba vpředu, někde u lesa patrný zákopy. Hned ustal postup, rozvinuly se bitevní linie a šlo se pomalu vpřed. Z okopů prudká pušečná i kulometná střelba zdržovala postup. Konečně se došlo blíž a byl podniknut útok na bajonety. Když jsme doběhli k zákopům, střelba najednou ustala a okopy prázdné. To byly kozácké oddíly, které do poslední chvíle střílely, pak nasedaly v lese na koně a zmizely. Dosaženo tím bylo účelu, postup se zdržel při nejmenším o tři čtyři hodiny a ustupující armáda si mohla trochu oddechnout a přesunout se dál dozadu. Tohle bylo každodenně, někdy denně i dvakrát - dle terénu. Takovým způsobem jsme se dostali k Dněstru - ale za ním měli již Rusové vybudovány zákopy a řádně opevněny. A tak jsme u Dněstru uvázli skoro na měsíc. Samozřejmě jsme nasedli na jednom místě, tahali nás z místa na místo. Na dvou místech jsme dokonce přešli přes Dněstr, to však byla jen takové demonstrace, většinou jen takový větší průzkum. Dněstr totiž teče v těch místech ve velkých oklíkách a záhybech a ruské linie nešly podle toku, nýbrž byly vyrovnány, byly to, abych to tak přirovnal, tetivy na obloucích - snad je to jasné. Při břehu byly jen slabší strážě, které vždycky ucouvly k hlavní linii, když jsme přešli na druhý t.j. levý břeh. Naši pionýři se pokoušeli postavit stabilní most přes Dněstr, vždy však byl přesnou dělostřeleckou střelbou zničen. Bylo to obdivuhodné, jak přesně Rusové stříleli. Podle všeho měli vysoce vzdělané a zkušené důstojníky u dělostřelectva, zatím co u pěchoty to byl velice špatný materiál. Pro děla měli velice málo nábojů, také někdy skoro celý den se z jejich strany ani rána neozvala, ale když vystřelili, tak rána seděla. Vzpomínám tu jedné věci. Rusové, měli kdesi hodně vzadu dvě dale-

konosná děla. Ta se ozvala vždycky jen jednou za den - vždy tak kolem jedné hodiny po poledni - ale vždy něco zasáhla. Rakušáci by byli rádi zničili tato děla, ale nemohli vypátrat jejich postavení. A tož najednou nám bylo oznámeno v rozkaze, že se vyzývají dobrovolníci, kteří by se přepravili přes Dněstr a zjistili, kde se nacházejí tyto dálnobojky. Měli to být dva a za odměnu bylo slíbeno: stříbrná medaile, dovolená tři týdny. A bylo zdůrazněno - poranění nebo zajetí není vyloučeno. Tak jsem se nad tím zamaslel napřed sám a potom s kamarádem Frantíkem Krejčím, malířem, co mám od něho obraz Konice. Řekli jsme si přihlásíme se a půjdeme na průzkum. Nelákala nás ta medaile ani ta dovolená, to jsme počítali, že se už vůbec nevrátíme a že se tak pohodlně a bez rizika dostaneme do zajetí, což byl ideál všech vojáků rakouské armády. Nu dobrá. Tak jsme se hlásili veliteli naší roty, co ti hrdinové, kteří chtějí spasit rakouskou armádu. Ale nepodařilo se nám. Nadporučík Badura sice pochválil náš chvalitebný úmysl, ale povídá: "Ale na průzkum se musí jít v civilu, vojenské šaty musíte odložit." Je to až úžasné, jak mnoho myšlenek projede v kratičké době hlavou. Koukl jsem se na Frantíka, viděl jsem, že má stejné myšlenky. V civilu, to znamená špionáž. To znamená, že to nejde jen tak, jít k Rusům a zvednout ruce. V civilu jsi špion a stím se nemluví, ten se prostě pověsí. Jo, kdybych byl uměl tehdy rusky, jako umím teď, pak bych to byl risknul - ale takhle to nešlo. A tak povídám, že se to neshoduje se ctí nás vojáků, abychom se oblékali do civilních hádřů, jednou jsme vojáci, mundur je pro nás něco vznešeného, v něm vítězit nebo padnout. A pan nadporučík náramně byl tímto vlastenecko-vojenským výlevem citů potěšen, povídal, že on také tak cítí a že by na sebe civilní hádřky také neoblékl při výkonu vojenské povinnosti. "Bohužel" povídá, "je to nařízení se shora a nedá se nic dělat." Tak jsme šli zas ke kumpačce s nepořízenou amělo to jen ten následek, že seněkterí mládenci na nás nějakou dobu dívali jako na zažrané rakouské valstence.

Ještě na jeden moment vzpomínám a to s hrůzou. Chystali jsme se zas jednou za Dněstr. Pionýři chystali pontonový most a my zatím odpočívali ve vesnici zrovna u Dněstru. Byl tam celkem klid, takže místní obyvatelé žili skoro jako v mítu. Děti si hrály nějakou kolovou hru, držely se za ruce, utvořily kolo a zpívaly a točily se dokola. Najednou se ozval šumot letícího granátu a ten dopadl zrovna do středu kruhu. Výbuch a těla všech dětí / bylo jich asi dvacet / se válela rozervaná v krvi. Jo, to je ta vojna. Nešetří nikoho - ale jak ty ubohé nevinné děti k tomu přijdou ... To jsou otázky, které nebudou vyřešeny, dokud nedojde k úplnému odzbrojení a k znemožnění všech válek. Ale toho se já už nedočkám, teřbaže k tomu jednou dojít musí a také dojde.

Začátkem července / snad kolem 7. či 8. VII. / jsme byli staženi do malého městečka Horodenka. Tam se sešel celý pluk i se štábem. Byl jsem náramně mile překvapen, když na mne zavolał lukovský hostinský Alois Vlček a pozaval mne k sobě na hostinu. Byl totiž kuchařem u štábu - připravoval jídla jen asi pro 6 štábních důstojníků včetně velitele pluku, feldkurata a j. Tito pánové si vybírali, jak se jim čeho zachtělo. Měli pivo - to se narážel soudek piva ka

